

Чергування голосних і приголосних

Чергування голосних

о, е // і	о та е виступають у відкритому складі, і — у закритому	кінь — коня, юність — юності, Харків — Харкова, летіти — літати — льотчик, береза — беріз
о, е // ф	о, е при словозміні мають властивість випадати	сон — сну, гачок — (на) гачку, квітень — квітня, човен — човни
о // а	у дієслівних коренях перед наголошеним суфіксом -а-	допомога — допомагати, перемога — перемогати, ухопити — хопати, зломити — ламати
и // е	у дієслівних коренях перед наголошеним суфіксом -а-	стелити — застилати, беру — прибирає, терти — розтирати, відмерти — відмирати
і // а	найдавніше чергування	сідати — садити
і // и	и з'являється в дієсловах	лійка — лити, бійка — бити
о // е	після ш, ч, ж, щ та й	жонатий — женитися, шести — шостий, четвірка — чотири

Чергування приголосних

к // ц // ч	вік — (у) віці — вічний	д // дж	радити — раджу
х // с // ш	вухо — (у) вусі — вушко	зд // ждж	їздити — їжджу
г // з // ж	берег — (на) березі — бережечок	б // бл	любити — люблю
з // ж	в'язати — в'язу	п // пл	ліпити — ліплю
с // ш	чесати — чешу	в // вл	ловити — ловлю
к // ч	плакати — плачу	м // мл	підломити — підломлю
т // ч	котити — кочу	ф // фл	графити — графлю
ст // щ	мастити — мащу		

Позиційні чергування

Позиційні чергування З — ІЗ — ЗІ

з	перед голосним або приголосним на початку речення або фрази	З акторами, з диригентом, з автором сперечався режисер
	між голосним і приголосним, приголосним і голосним, між двома приголосними (коли приголосні не шиплячі чи свистячі, немає збігу)	працювати з додатковою літературою, знайомі з дитинства, сік з апельсинів, парубок з дівчиною
зі (зо)	перед збігом приголосних	келихи зі скла, зжити зі світу, зі школи, тижні зо два
із	якщо перед або після стоїть шиплячий (ш, ч, ж, дж) або свистячий (с, ц, з, дз)	виїхали із села, не згодна із цим, переписиш із зошита, зачерпнула із джерела
	якщо перед і після утворюється збіг кількох приголосних	говорив із тривогою в голосі, виріб із пластику

Позиційні чергування У — В

У

- на початку речення перед приголосним: **У** кімнаті тихо. **У** батьків не було вільного часу;
- на початку речення в словах, у яких відбувається чергування: **У**читися ніколи не пізно. **У**війшли до кабінету, коли запросив секретар;
- після розділового знака перед приголосним: **У** парках, **у** садах опале листя вкрило доріжки;
- після розділового знака в словах, на початку яких відбувається чергування: **У**чителі, **учні**, **батьки** — **усі** взяли активну участь у добродійній акції;
- на початку слова після приголосного: **мій учитель**, він **увійшов**, **розпитав усіх**, **торшер увімкнули**;
- між двома приголосними: **кинув у річку**, **керівник у кабінеті**;
- перед **в, ф, хв, св, тв, зв, льв, цв, кв**: **запитали у вас**, **єдиний у світі**, **побували у Львові**, **помилки у творі**, **Наталя у квітчастій сукні**, **замовили у фотостудії**

В

- на початку речення перед голосним: **В** Одесі розпочався традиційний фестиваль гумору. **В** академії відбулася наукова конференція. **В** автомобілі було значно тепліше;
- після розділового знака перед голосним: **В** Ольги, **в** Оксани та **в** Олега найкращі результати з фізики. **Філіали** нашої компанії цього року з'явилися **в** Івано-Франківську, **в** Ужгороді;
- на початку слів, у яких відбувається чергування, після голосного: **моя вчителька**, вона **ввійшла**, **розпитали всіх**, **світло ввімкнули**;
- між двома голосними: **намалювала в альбомі**, **відпочили в альтанці**, **посадка в автобус**;
- між голосним і приголосним: **записала в блокнот**, **зупинилися в готелі**, **помилки в роботі**, **успіхи в навчанні**;
- між приголосним і голосним: **залишив в автомобілі**, **роль в актора**, **увійшов в історію**

Позиційні чергування І — Й

І

- на початку речення перед приголосним: **І** кожен висловився на захист товариша. **І** ми швидко порозумілися з туристами;
- на початку речення в словах, у яких відбувається чергування: **І**ти довелося ще кілометри за два битою дорогою;
- після розділового знака перед приголосним: **І** галасливим качкам, **і** лелекам, **і** журавлям полюбилися це озеро;
- на початку слів, у яких відбувається чергування, після приголосного: він **іде**, цілком **імовірно**;
- між двома приголосними: **Олесь і Тетяна**, **спорт і навчання**;
- після **й**, перед **й, я, ю, є, ї**: **Юлія і Борис**, **бинти і йод**, **груші і яблука**;
- у поняттях, що зіставляються або протиставляються: **батьки і діти**, **війна і мир**, **мова і література**

Й

- на початку речення перед голосним: **Й** Улянці довелося виправдовуватися;
- після розділового знака перед голосним: **Й** Алла, **й** Ігор, **й** Ольга можуть успішно виступити на конкурсі. **Другу** добу **йшов** сніг, **й** аеропорт скасував кілька рейсів. **Й** арфа зазвучала **проникливо**, **чисто**, **зворушливо**;
- на початку слів, у яких відбувається чергування, після голосного: вона **йде**, це **ймовірно**;
- між двома голосними: **тюльпани й айстри**, **таксі й автобус**;
- між голосним і приголосним: **фіранки й жалюзі**, **слухали й записували**, **наполегливо й невтомно**;
- між приголосним і голосним: **Віктор й Олеся**, **сніданок й обід**